

Echt Altruïsme

Moeten wij ons opofferen voor de baas?

drs. Patrick van Veen

Voor biologen is het begrip altruïsme al decennia een hersenkraker: bestaat het of niet?

Even voor de helderheid wat is altruïsme? Ik zou het omschrijven als: “ik doe iets voor de ander, dat ten koste van mijzelf gaat, maar waarvan die ander beter wordt”.

We bedoelen dus niet tijdens een tv-actie voor een ramp 25 euro overmaken, dat is slechts om daarna zonder schuldgevoel verder te kunnen zappen. Altruïsme zou betekenen dat je een dusdanig bedrag doneert dat je de vakantie moet annuleren. Met andere woorden, wat je voor die ander doet, moet jezelf pijn doen.

Als we kijken naar dieren dan zien we gedrag dat kenmerken heeft van altruïsme. Bijvoorbeeld een oudervogel die zichzelf aanbiedt aan roofdieren om haar kroost te beschermen.

Maar ja, is het wel totale opoffering als het alleen ten gunste is van zeer directe familie? Het is dan in ieder geval een stuk makkelijker.

Biologen zijn sceptisch als we over altruïsme praten. Vaak is het in familieverband dat we bereid zijn iets voor de ander te doen. Of het is gebaseerd op ‘voor wat hoort wat’ (wederkerig altruïsme), eigenlijk verwacht je op termijn altijd iets terug.

Zoals we in een experimentenreeks met chimpansees aantoonde: ze zijn eerder bereid complexe handelingen te verrichten, die hen zelf niets opleveren (voedsel) maar die ten gunste van een andere chimpansee zijn, als die andere chimpansee een vriend is. Met andere woorden, ze zijn altruïstisch, maar wel selectief.

Patrick van Veen is een gedragsbioloog met een missie: wetenschap en maatschappij dichter bij elkaar brengen. Hij combineert onderzoek naar gedrag van mensen en apen en vertaalt deze kennis naar maatschappelijk belangrijke thema's: sociaal gedrag op de werkvloer, oerinstincten van de liefde en pestgedrag bij kinderen. Hij schreef onder andere bestsellers als 'Help, mijn baas is een aap!' en 'Dierbare Collega's'.

patrickvanveen@speakersacademy.nl

Is in een werkrelatie ook sprake van wederkerig altruïsme? Sommige werkgevers gaan nu in de verdediging: “we verlangen niet dat medewerkers zich opofferen!”

Maar laten we reëel zijn 1/3 van je dag besteden op het werk is toch al serieus iets anders dan 25 euro aan een goed doel doneren en dan moet je er ook nog blind op vertrouwen dat je achteraf je beloning krijgt.

Als bioloog zeg ik dat dit de ultieme vorm van wederkerig altruïsme is: ik investeer mijn kennis, energie, tijd in de organisatie en de organisatie belooft mij.

Iedereen zal dit een uitstekend systeem vinden. Maar wat gebeurt er als één van die twee partijen eenzijdig voorwaarden gaat aanpassen? Als bioloog weet ik wat er dan gebeurt bij apen: agressie en ruzies.

Maar wat gebeurt er in organisaties?

Verlagen van pensioenen, sorry je hebt wel ooit geleverd, maar we betalen je even iets minder.

Baangaranties, we willen dat je investeert in deze organisatie, maar verwacht geen lange termijn garanties.

Flexibiliteit, is de nieuwe norm, dat is wat de klant wil, maar natuurlijk gaan we geen uitzondering maken voor jouw niet flexibele werkplek.

In organisaties observeer ik steeds vaker dat het mechanisme van wederkerig altruïsme, zich scheef ontwikkelt. Afspraken verschuiven, maar er is slechts één partij die aan de knoppen zit. In de biologie is veranderen een belangrijk begrip, maar evenwicht is nog veel belangrijker. Als één van de partijen werken als een echte opoffering gaat zien ontstaat er een probleem.

Want echt altruïsme bestaat niet! 🐒